

ערבות הדדית בשנות המאבק לבניית המדינה

טל בר סופר

מאבק בתחום ההעפלה

העפלה – פירוש מילולי:

- עלייה למקום גבוה. "המטפסים העפילו אל ראש ההר."
- עלייה לארץ ישראל לפני קום המדינה בדרכים בלתי חוקיות, במיוחד דרך הים (גם דרך היבשה וגם במטוסים).

בתקופת ההעפלה מסוף מלחמת העולם השנייה (1945) ועד קום מדינה, סייע הישוב בארץ, בעיקר בעזרת ההגנה והפלמ"ח, להביא עולים חדשים מאירופה. עולים אלה, פליטים מיוסרים שעברו את השואה במלחמת העולם השנייה, היו חסרי כל, במצב גופני ירוד ולרוב לאחר שאבדו חלק גדול ממשפחותיהם במלחמה ובמשרפות. נוסף להעפלה מאירופה, התקיים גם מפעל ההעפלה מארצות המזרח. מדובר בעלייה ממדינות האסלאם והעולם הערבי לארץ ישראל, בעיקר בדרכי היבשה.

הבריטים ששלטו אז בארץ ישראל ניסו להגביל את כמות העולים, כדי לשמור על היחס הדמוגרפי בין יהודים וערבים בארץ. כשהיו תופסים ספינת מעפילים שהגיעה אל חופי הארץ, היו מורידים את המעפילים ואוסרים אותם במחנה המעצר בעתלית, וכעבור כמה ימים היו מעלים אותם על אוניות ושולחים אותם למחנות הסגר באי קפריסין.

ביום 8 לאוקטובר 1945 עמדו הבריטים לשלוח עולים רבים שהגיעו בחשאי מגבול סוריה ונאסרו במחנה המעצר בעתלית לקפריסין. בלילה שלפני ההגליה פרצו כוחות ה"הגנה" אל המחנה, שחררו מעפילים שהיו כלואים בו והבריחו אותם במסע רגלי מפרך מעתלית אל קיבוץ בית אורן שבפסגות הכרמל. כשהסתבר שהבריטים גילו את מקום המסתור הועברו העולים במסע רגלי מייגע מקיבוץ בית אורן שעל פסגות הכרמל מזרחה אל קיבוץ יגור שבעמק זבולון.

בצהרי יום 9 לאוקטובר 1945 צלצל הפעמון שבקיבוץ יגור והחברים הוזעקו אל מורדות הכרמל כדי לסייע לעולים להגיע למשק. גם הילדים נזעקו וביניהם היה גם יורם טרלובסקי, לימים יורם טהרלב. יורם טהרלב מספר שראה את העולים החדשים התשושים מהמסע המייגע נתמכים על ידי חברי המשק ומפוזרים לחדרים. ממחסן הבגדים הופצו בגדים שנועדו לחברי הקיבוץ וכל העולים התלבשו בהם, כדי שחיילי הצבא הבריטי שיגיעו לא יוכלו להבחין בין חבר קיבוץ ותיק לעולה חדש. הוראה נתנה לכל החברים והעולים, לענות על כל שאלה במלים: "אני יהודי מארץ ישראל".

האירוע השאיר את חותמו על הילד הצעיר ולימים, כשכתב את השיר "צל ומי באר" "ראה לעיני רוחו את המראות של העולים המגיעים למשק.

להרחבה למורה- ניתן להאזין פינת הרדיו של עפר גביש - "איך שיר נולד"

להאזנה לשיר המבוצע על ידי להקת ה'דודאים והפרברים':

שאלות אפשריות:

- בשיר לא נזכר אפילו אירוע העפלה אחד, אולם נסיבות כתיבתו קשורות באירוע הקשור להעפלה. כיצד מילות השיר יכולות להסביר את המציאות ההיסטורית באותה תקופה? בססו תשובתכם על מילות השיר ועל עובדות היסטוריות מתקופת המאבק בבריטים.
- אילו ערכים בין בני אדם עולים מתוך השיר?
- האם מילות השיר יכולות להתאים לימינו? הסבירו באמצעות דוגמאות לערכות הדדית הקיימות בחברה הישראלית על גווניה כיום. מצאו מקור מהתקופה הממחיש את ערך הערכות ההדדית (כתבה/ סרטון/ תמונה/ סיפור מקרה וכדומה).

מקורות:

- "סיפורו של שיר" באתר 'מרכז, תרבות ופנאי' של ד"ר איתי פלאות
<http://www.plaot.com/document/243,56,110.aspx>
- פינת הרדיו של עפר גביש "איך שיר נולד" באתר של עפר גביש:
<https://www.gavisho.com/%D7%A6%D7%9C-%D7%95%D7%9E%D7%99-%D7%91%D7%90%D7%A8>